

РОЗДІЛ 4

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ В ЄВРОПІ

УДК 37:371.123

ТАРАСОВА С. М.

м. Миколаїв, Україна

РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Автором окреслено основні напрями розвитку вищої освіти в розвинутих країнах Європи: Великобританії, Германії, Росії, Україні.

Ключові слова: модель стаціонарної післяшкільної освіти, технологічні університети, реформа вищої освіти.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі вища школа є найважливішою ланкою системи освіти, що охоплює дедалі більшу кількість молоді.

Істотно змінюються цілі й завдання вищої школи, яка в умовах сьогодення формує не лише майбутню соціальну еліту, а й численні верстви працівників розумової праці в різних сферах освіти, культури, управління.

Аналіз досліджень за проблемою. Періодизацію розвитку вищої освіти досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені: Дж. Берей, В. Брікман, С.Б. Робінсон, Дж. Шридвед, Б. Холмз, В.Н. Вілсон, В.Л. Вульфсон, З.А. Малькова, Л.П. Пуховська, А.А. Сбруєва, О.С. Цокур, З.Н. Курлянд та інші.

Виклад основного матеріалу. У розвинених зарубіжних країнах Європи стаціонарні, заочні і вечірні відділення вищих навчальних закладів охоплюють нині 15–20 % усіх студентів. У Росії та Україні цей відсоток удвічі вищий.

Основними проблемами вищої школи є:

- незбалансованість у багатьох країнах світу випуску фахівців різних професій з потребами галузей. Так, у країнах Західної Європи бракує дослідників і висококваліфікованих інженерів у деяких сферах новітньої техніки. Проте особливо гостро ця проблема постала у країнах, що розвиваються;
- кількісне збільшення студентства супроводжується у вищій школі зниженням якості підготовки фахівців;
- незбалансованість між теоретичним і практичним компонентами вищої освіти, між навчальною і дослідницькою діяльністю викладачів;
- у роботі з підвищення кваліфікації дипломованих фахівців не завжди достатньою мірою враховуються дані андрогогіки, спеціфіка навчання дорослих, їхні пізнавальні запити і можливості.

У більшості країн Західної Європи практично завершене впровадження тріступеневої моделі організації стаціонарної післясередньої освіти.

Ця модель являє собою три самостійні і водночас взаємозалежні цикли навчання. Кожен цикл розглядається як один зі ступенів вищої освіти, що завершується отриманням відповідного диплома або посвідчення. Розгляньмо їх:

- перший цикл – дворічний – призначений для тих, хто в університетах чи прирівня-

них до них вищих школах закріплює загальноосвітні знання, здобуті в школі, і закладає основу підготовки кваліфікованого фахівця;

- другий цикл дає закінчену вищу освіту з конкретної професії. Після 3–4 років навчання студент отримує ступінь бакалавра. Бажаючи підвищити свою кваліфікацію й мати ступінь магістра навчаються ще 1–2 роки. Вони складають іспити з певних дисциплін підвищеного рівня і подають дисертацію, аналогічну за рівнем підготовки дипломній роботі випускника українського вищого навчального закладу;
- третій цикл розрахований на тих, хто вже має ступінь магістра. Завершення навчання третього циклу здобуття ступеня доктора наук (відповідає українському науковому ступеню кандидата наук).

У більшості розвинених зарубіжних країн основним типом навчального закладу є університет. Саме там зосереджено основну масу студентів, а саме: у Західній Європі частка перевищує 80 %.

Змінюється характер управління університетами. Раніше головну роль відігравали викладачі-професори, які поєднували участь в управлінні зі своєю основною науково-педагогічною діяльністю. Нині на чолі університетської адміністрації нерідко – професійні менеджери, для яких першорядними є фінансово-економічні проблеми.

В Англії у першій половині ХХ ст. закінчену вищу освіту можна було отримати лише, закінчивши університет. Навчання у коледжах вважалося за підготовчий курс до складання іспитів на здобуття ступеню, які приймали тільки університети.

Своєрідну структуру мають створені в 60–70-х роках “нові” університети — Сассекський, Лестерський, Кілський, Халлський (Гулльський) та інші, в яких замість факультетів і коледжів діє система споріднених предметів; велика увага приділяється міжпредметним зв'язкам.

Найважливіші університети країни – Оксфордський (11,7 тис. студентів), Кембриджський (11,6 тис. студентів), Лондонський (40,5 тис. студентів). Вартість навчання тут становить 8–10 тис. фунтів стерлінгів для гуманітарних спеціальностей, 1–13 тис. для фізичних і хімічних спеціальностей, 17–19 тис. для медичних спеціальностей.

У 90-х роках у Великій Британії внаслідок злиття педагогічних коледжів з місцевими

почали діяти коледжі вищої освіти. Вони здійснювали підготовку фахівців вищої кваліфікації з педагогічних та інших спеціальностей.

Вища школа Німеччини керується законом 1976 р., згідно з яким визначень цілі і завдання навчання, організаційну структуру, режим роботи вищих навчальних закладів тощо.

Координаційним центром у сфері вищої освіти є спеціальний Комітет із вищої школи при Постійній Конференції міністрів культури. У 1949 р. засновано німецьку Конференцію ректорів університетів та інших вищих навчальних закладів. Рішення її мають рекомендаційний характер.

Усі вищі навчальні заклади з університетським статусом поділяються на:

- старі університети з традиційними факультетами філософії, права, теології і медицини (структуру всіх їхніх факультетів перебудовано за сучасними галузями знань);
- спеціалізовані, зокрема технічні, а також медичного або економічного профілю;
- нові університети (виникли в 60-х роках).

Дотримуючись принципу “академічних свобод”, студент має право вільно відвідувати лекції, самостійно вибирати навчальні дисципліни і термін складання іспитів. Після об’єднання НДР і ФРН у країні стало понад 290 вищих навчальних закладів.

Вища школа Німеччини налічує близько 140 тис. викладачів і 1,5 млн студентів. Реформування її передбачає скорочення терміну навчання, більш ранній вступ до вищого навчального закладу і вищу універсальність підготовки студентів.

У Франції вища освіта поділяється на:

- коротку — неповна вища освіта (в університетських інститутах технології і секціях вищих техніків), яка упродовж 2 років готує фахівців середньої ланки з різних галузей виробництва і сфери обслуговування;
- тривала (в університетах і спеціалізованих вищих навчальних закладах) у так званих великих школах. Близько 90 % студентів країни здобувають знання в університетах.

У Франції університети – державні. Тільки вони мають право присвоювати вчені ступені і звання. Навчання в університетах безоплатне, однак при вступі на перший курс абітурієнт робить благодійний внесок. Студенти із малозабезпечених сімей одержують стипендії.

На початку 90-х років відбулася реорганізація університетів: замість факультетів створено навчально-дослідницькі об’єднання, яким надано право визначати програми і методи навчальних курсів, керувати дослідницькою роботою, підбирати викладачів тощо.

Навчання в університеті поділяється на три дворічні цикли:

- перший цикл – ґрунтовно вивчаються загальноосвітні дисципліни, близькі до

обраної професії. Після успішного закінчення цього циклу студент отримує диплом про загальноосвітню університетську підготовку;

- другий цикл – підвищення кваліфікації. Протягом одного року відбувається підготовка до складання іспиту на здобуття ступеня ліценціата з гуманітарного або природничо-математичного профілю. Більшість студентів на цьому етапі закінчують університетське навчання. Ті, хто продовжують навчання в університеті, готуються ще рік, щоб отримати диплом вищого рівня – “метриз”;
- третій цикл – здійснюється підготовка до роботи в науково-дослідних установах і вищій школі. Після року навчання вручається “диплом про поглиблену підготовку”, а після двох років – “диплом доктора третього циклу”. Перехід на кожний наступний цикл можливий лише за наявності диплома про успішне закінчення попереднього циклу і відповідного рішення комісії з орієнтації. Найдовший термін отримання вищої медичної освіти: доктор-фармацевт – 6 років, доктор медицини – 8–10 років.

Престижними у соціальному й академічному відношенні вважаються Школа хартії (1821), Політехнічна школа (1794), Вища національна школа мистецтв і ремесел (1881). Вони дають широку освіту гуманітарного або природничо-математичного напрямку.

Особливе місце в системі вищої освіти Франції посідає Колеж де Франс (1530), де широко представлено сучасні науки гуманітарного і природничо-математичного циклів і викладають відомі вчені країни. Колеж де Франс не має стабільних навчальних планів і програм, не проводить іспитів, не видає дипломів, не присвоює вчених ступенів. Викладачі самі щорічно обирають теми лекційних курсів і визначають кількість навчальних годин на свою дисципліну. Вхід на лекції вільний.

Міністерство освіти і науки Франції проводить жорсткий контроль за діяльністю вищих навчальних закладів і якістю підготовки студентів. Будь-який новий курс вимагає сертифікації й акредитації з боку міністерства. Акредитацію проводять один раз на 4 роки. Спеціальна рада, яка підпорядкована Міністерству освіти і науки, здійснює оцінювання освітніх програм.

У Росії важливими цілями вищої школи вважаються послідовна гуманітаризація та фундаменталізація освітніх програм.

У 1996 р. прийнято Федеральний закон “Про вищу і післявузівську професійну освіту” (нова редакція 2003 р.), який визначає: а) основні норми правового регулювання і принципи державної політики; б) розширення доступу громадян до вищої освіти. Закон дає загальну характеристику системи вищої освіти, суб’єктів навчальної і наукової діяльності в ній і особливостей управління.

Програма розвитку вищої школи (1993) ґрунтується на таких принципах: а) враху-

вання та узгодження інтересів особистості, різних соціальних груп і держави у сфері вищої освіти; б) академічна автономія вищих навчальних закладів у разі посилення їхньої відповідальності за результати діяльності; багатоканальність фінансування; в) поступовий перехід до переважно університетської системи зі збереженням сильного сектору галузевих вузів; г) створення і розвиток регіональних систем вищої школи.

В умовах перехідної економіки на діяльності вищих шкіл позначилося чимало негативних тенденцій, а саме: а) порушення принципу пріоритетного фінансування вищих навчальних закладів, інформаційного забезпечення і матеріально-технічного постачання; б) відтік науково-педагогічних кадрів.

Наукова і викладацька сфера вищої школи Росії налічує по над 211 тис. фахівців, у тому числі понад 21 тис. професорів.

Крім того, у 90-х роках ХХ ст. в Росії діяло близько 200 недержавних вищих навчальних закладів (25 тис. студентів).

Реформа вищої освіти в Україні, як і в Росії, розпочалася в 90-х роках і продовжується зараз. Вона спрямована на вироблення єдиної державної політики у вищій освіті, раціоналізацію і децентралізацію управління, розвиток вищих навчальних закладів на принципах демократизації і самоврядування.

Розвиток вищої школи України регламентується законами “Про освіту” (1991 р., нова редакція – 1996), “Про вищу освіту” (2002), “Про наукову і науково-технічну діяльність” (1999), “Положенням про вищий навчальний заклад” (1996) та ін.

Громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних вищих навчальних закладах на конкурсній основі в межах стандартів вищої освіти, якщо певний освітньо-кваліфікаційний рівень громадянин здобуває вперше. Вони вільні у виборі форми здобуття вищої освіти, вищого навчального закладу, напрямку підготовки і спеціальності.

Державна політика у галузі вищої освіти ґрунтується на таких принципах: а) доступності та конкурентності здобуття вищої освіти

кожним громадянином України; б) незалежності здобуття вищої освіти від впливу політичних партій, громадських і релігійних організацій; в) інтеграції системи вищої освіти України у світову систему вищої освіти при збереженні і розвитку досягнень і традицій української вищої школи; г) наступності процесу здобуття вищої освіти; д) державної підтримки підготовки, фахівців для пріоритетних напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень; е) гласності при формуванні структури та обсягів освітньої і професійної підготовки фахівців.

Висновки. Реалізація державної політики в галузі вищої освіти забезпечується за умови: а) збереження і розвитку системи вищої освіти та підвищення її якості; б) підвищення рівня освіченості громадян України, розширення їхніх можливостей для здобуття вищої освіти; в) створення та забезпечення рівних умов доступності до вищої освіти; г) надання пільг та соціальних гарантій, цільових пільгових державних кредитів особам для здобуття вищої освіти у визначеному порядку; д) забезпечення збалансованої структури та обсягів підготовки фахівців з вищою освітою, що здійснюється у вищих навчальних закладах державної і комунальної форм власності, за кошти відповідних бюджетів, фізичних та юридичних осіб, з урахуванням потреб особи, а також інтересів держави і територіальних громад.

Зміст освіти у державах Європи має різні структури, які постійно вдосконалюються у контексті європейських вимог.

Література

1. Абашкіна Н.В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині. – К.: Вища шк., 1998. – 208 с.
2. Вища освіта і наука України: Інформ.-аналіт. матеріали. – К., 2004. – 64 с.
3. Галус О.М., Шапошнікова Л.М. Порівняльна педагогіка: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2006. – 215 с.
4. Джурицкий А.Н. Развитие образования в современном мире. – М.: ВЛАДОС, 1995. – 200 с.
5. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота, 2003. – 216 с.

TARASOVA S.M.

РАЗВИТИЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В СТРАНАХ ЕВРОПЫ

Автором обозначены основные направления развития высшего образования в развитых странах Европы: Великобритании, Германии, России, Украины

Ключевые слова: модель стационарного послешкольного образования, технологические университеты, реформа высшего образования.

TARASOVA S.M.

DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN EUROPE

The author outlines the key directions of development of higher education in the developed European countries: Great Britain, Germany, Russia, Ukraine

Key words: the model of the stationary pre-service education and technological universities, higher education reform.